

JANEZ GOJKOVIČ

Janez Gojkovič, rojen 10.12.1913, iz kolarske družine iz Sp. Hajdine, se je že od rane mladosti srečeval z arheološkimi najdbami in z delom arheologov. Marsikaj je zapazil in si zapomnil. Ker mu je arheologija pomnila glavno delo in zanimanje, je postal oskrbnik mitrejev. Po letu 1935 je sodeloval že pri vseh izkopavanjih na ptujskem ozemlju, izkopavanjih pod vodstvi Šmida, Škrabarja, Baša, Klemenca in drugih. Izreden čut in ljubezen do starine sta mu pomagala, da je njegovo sodelovanje postalo kmalu aktiven del vsakega izkopavanja. Svoje znanje s terena je razširil v laboratorij. Po dognanosti preparacije in konservacije arheoloških ostalin, prekaša mnoge bolj šolane strokovnjake po velikih laboratorijih Evrope. Na delovnem mestu preparatorja je konserviral tudi druge materiale - kovino, steklo, jantar, sodeloval pri raznih konservatorskih delih. Na terenih Ptuja je opravil nešteto večjih in manjših zaščitnih in sistematičnih izkopavanj. Konserviral večino arheološkega gradiva za Posavski, Belokranjski in zlasti za Dolenjski muzej. Za slovensko muzeologijo je pomemben Gojkovičev prispevek k tehniki izkopavanja. Nepogrešljiv je njegov način luščenja stratigrafske enote. S svojim strokovnim delom je Gojkovič naučil preciznega izkopavanja skoraj celo generacijo sedaj aktivnih arheologov. Izredno dobro obvlada tudi tehniko sestavljanja keramike. Z vsemi naštetimi sposobnostmi si je Gojkovič pridobil nesporen sloves najboljšega arheološkega preparatorja in pomočnika pri arheoloških izkopavanjih.

Iz utemeljitve za podelitev Valvazorjeve nagrade za leto 1973.

Arheo: Tu na Hajdini ste se z arheologijo srečavali gotovo že od malega?

Gojkovič: V osnovni šoli smo imeli učitelja, ki nas je spodbujal, naj prinesemo v šolo razne lončene reči pa kak denar, kar smo tu vedno našli. To je bil Anton Smidič, ki je bil takrat tajnik Muzejskega društva na Ptujju. On me je navdušil, pa jaz sem tudi sam bil radoveden, kaj je notri v zemlji in kakšno je. Mi smo mu nosili, on pa nam je dajal, da smo si kakšno zemljo kupili. No, potem sem se pa učil kolarstva pri očetu, pa je prišla tista velika kriza nekje okoli leta 1933. Takrat so mi oče rekli: "Veš kaj, so prišli profesor Šmid in so mi rekli, da bi jim dal koga za kopat." Pa so oče rekli naj grem. Sem šel in me je tisto res veselilo, sem s srcem kopal; pa sem našel kaki zid in take reči. Šmid so bili pa velikokrat tak dobrodušni, da so nam dali, če si našel kak novc, posebno nagrado. Taki so pač bili. To je bilo 1935-ega leta. Tistikrat jih je Muzejsko društvo povabilo, da so tu kopali. No in potem sem se jaz poročil in sem prosil Smodiča, ki je bil še vedno tajnik Muzejskega društva, da bi postal čuvaj mitreja. Tistikrat je Potočnik odšel iz one hiške pri mitreju, pa sem si rekel, bom pa jaz šel dol. In sem tako čuvaj mitreja postal. Bilo je to okrog leta 1937. V tisti hiški sem bil notri deset let. Potem je prišla okupacija, so prišli Nemci in tak so prišli tudi profesor Šmid tukaj okrog. Seveda so me našli tam notri pri mitreju, pa sva kopala leta 1942 do 1944.

Arheo: Kdaj pa ste stopili v službo v Muzej?

Gojkovič: V muzej sem pa stopil v službo pravzaprav 46-ega leta, ko so bili tu profesor Korošec. Me je vzdrževala najprej občina, pa me je njim dodelila. Bil sem muzejski delavec pa tudi čuvaj mitreja. In 49-ega leta so prišli profesor Baš. Tistikrat sem bil jaz nastavljen, pa tudi moja žena kot čistilka. Oni so nas vzgajali, kot je treba. Vsak ponedeljek smo vsi kolikor nas je bilo, naj bo delavec ali oni v pisarni, šli na grad spoznavat predmete. Oni so nas vodili dva ali trikrat, potem pa smo morali voditi mi, eden za drugim. Da so vsi pokazali, kar poznajo. Tako so nas pač vadili. To pa še ni bilo zadosti, so pa rekli: "Gojkovič, ti

boš pa šel v tečaj." Tako sem prišel leta 1950 v preparatorski tečaj v Ljubljano, ki je trajal štiri mesece. Bili so tam profesor Šubic pa še drugi profesorji na Akademiji. In tako smo potem napravili tečaj.

Arheo: In potem ste bili nastavljeni kot preparator?

Gojkovič: Ja ja, 1949. leta.

Arheo: V resnici je šel ves material, ki je danes v muzeju, skozi vaše roke. Ali je bilo takrat, ko ste prišli v muzej, že kaj materiala konserviranega?

Gojkovič: Je bilo.

Arheo: Kdo pa je delal to?

Gojkovič: Ja, delala je to gospa Skrabar, ona je bila sicer dentistka, pa je tudi v muzeju delala, keramiko pa tako. Jaz sem pa z njo skupaj delal.

Arheo: Ali je ta preparatorski posel takrat opravljal še kdo drug?

Gojkovič: Nihče, samo gospa Skrabar. No, prej je bilo pa tudi narejeno, pa ne vem, kdo je bil za časa Avstrije. Saj so bila ena dela dobra. No in jaz sem bil tam kot preparator do leta 1974, ko sem odšel v penzijo. Veselje sem imel s tem, kadar sem pravo obliko vkup sestavil. Delal sem pač, kakor sem mogel, takrat se ni dobilo veliko stvari, materiala. Sem pa tudi celjski oltar na Ptujski gori vkup sestavil. Tistikrat sem spoznal Turnherja, ki so bili na Zavodu za spomeniško varstvo.

Arheo: Bodo Vaši sinovi nadaljevali tradicijo?

Gojkovič: Ja, upam, da bodo. Saj sodaj Stanko precej dobro naredi, pa to boste vi boljše poznali. Slabo ga nisem učil. "Tistega kar ne veš, ne delaj," sem ga učil. Pošteno. Samo zmeraj bi moral biti v laboratoriju, da ne bi zmeraj zunaj na terenu delal. Sedaj je pa na terenu.

Arheo: Saj to ste bili pa tudi Vi, pravzaprav ste bili pri vseh izkopavanjih.

Gojkovič: Pri vsakih sem bil, ja.

Arheo: S Šmidom ste pričeli kopati ob njegovih velikih izkopavanjih na Hajdini leta 1935. Potem pa ste delali z njim še v času vojne med 1942 in 1944.

Gojkovič: Takrat smo kopali tukaj zraven nas, kjer imamo sedaj vrt. Saj so še oni bili pravzaprav pobudnik,

da imam še danes vrt. Jaz sem imel precej otrok, on pa je bil dobrodušen človek in je od županiča in Dobnika odkupil zemljo za 360 mark. Je parcela tri in še nekaj arov. In tam imam jaz še danes vrt. Potem smo kopali tudi tukaj gori ob cesti proti Pragerskem. Saj tistikrat nismo vedeli, ali je tam grobišče, šele danes vemo. Oni so pač rekli, da so bile lesene stavbe in tak smo to videli. Je bil grob, mi smo pa mislili, da so cigli za streho in nismo nič kopali.

Arheo: Kako pa je bilo delati s Šmidom?

Gojkovič: Kaj čem jaz reči. Jaz si nisem upal nič reči.

Arheo: Je bil Šmid na terenu stalno prisoten ali je prihajal le včasih?

Gojkovič: Ja, je bil stalno.

Arheo: Koliko časa pa so ta izkopavanja trajala?

Gojkovič: Ja, vsako leto so prišli doli po štirinajst dni, tri tedne. Ne več.

Arheo: Pa je Šmid kopal cele prostore ali samo zidove?

Gojkovič: Ah, ne, samo po zidovih. Toliko, da je našel obris.

Arheo: Kaj pa s Sario, ste z njim pred vojno tudi delali?

Gojkovič: S Sario pa nisem bil nič. Ampak on je odkril tudi vodovod iz Frama dol. Tu smo edino s profesorjem Šmidom kontrolirala, ker Šmid niso prav verjeli temu Sarii, da je to rimski vodovod. Takrat, leta 1943 sva začela kontrolirati čisto blizu vasi pod hribi na vsakih sto metrov, tako kot je Saria zarisal, potem pa bolj poredko in sva prišla čisto tukaj doli do Brega. Prav kontrolirala sva. In se je izkazalo, da je res.

Arheo: Ste delali morda kdaj z Abramičem?

Gojkovič: Z Abramičem pa nikdar, ne. Je pa še prihajal, tako bi rekel, če je bilo kaj za objaviti. Pa tistikrat za časa Nemčije ne, potem po vojni je še večkrat prišel.

Arheo: Delali pa ste tudi s Korošcem in Klemencem na Ptujskem gradu?

Gojkovič: Tudi na Gradu, ja. Takrat je bila velika akcija. Bila so deljena mnenja o svetišču. In tam smo delali kake dve leti, 1946 in 1947.

Arheo: Ko smo si ogledovali muzejske inventarne knjige, smo za 50-a leta, ko so prenehala velika izkopavanja Korošca in Klemenca, in ko se še niso pričela izkopavanja Curkove in drugih, videli, da ste skoraj ves material, ki je tedaj prišel v muzej, prinesli Vi.

Gojkovič: Veste, jaz sem vsaki ponedeljek obiskal gradbišče, pa sem tam kaj našel. Tako je bilo tudi takrat, ko sem tu gor na štukih našel tisto zlato. Buldožer je odnesel tričetrt groba, samo v enem kotu je še nekaj ostalo, tisto sem jaz prebrskal. Nisem si pa upal sam vzeti ven, veste. Ko sem do zlata prišel, sem ga nazaj pokril, pa sem šel do Curkove in sva to skupaj ven vzela, da ne bi kdo kaj rekel. Veste, dvom nastane takoj.

Arheo: In je še kakšna druga lepa najdba, ki se je spominjate?

Gojkovič: Ja, je bila ena, v nedeljo. Bom povedal, kako je res bilo. Eno nedeljo je sosed kopal taki izvoz iz garaže, pa je izkopal precej rimskega materiala. To je bilo na Mariničevem, kjer smo že kopali. Jaz pa nisem vedel, kaj bi počel doma, pa sem šel dol gledat. In najdem tam eno kepo, ki se mi je zdela težka, pa jo začnem luščiti in najdem notri tako marmorno glavo. Je pa tisto nedeljo prišel iz Ljubljane sin Viktor, pa je rekel, da mora 15.000 najti. No pa sem tisto glavo lepo vmil in drugi dan nesel v muzej, kjer sem rekel, da jo je moj sin našel. Pa je tako denar dobil.

Arheo: Poieg tega, da ste kopali na Ptuj in v Turnišču, ste delali tudi drugod po Sloveniji.

Gojkovič: Ja, sem delal na Bledu 1949. leta, pa v Stični, v Novem mestu, pa s Pahičem sva cesto iskala iz Središča do Ptuja in pa tudi na topografijo hodila.

Arheo: Zadnja leta pa ne delate več?

Gojkovič: Sedaj sem delal tule, smo gomilo kopali pri Podložah. To me je mikalo, nobenega niso imeli, pa sem šel. Smo čeznjo naredili 3 m širok predor in smo prišli na grob, ki so ga že prej kopali. Pobrali so pa le ne-

kaj stvari, tako da smo veliko našli v zemlji, ki so jo vun zmetali. So šli verjetno bolj na bron pa take reči.

Arheo: Kako pa je bilo z zbirkami v muzeju, ko ste tja prišli?

Gojkovič: Ja, vse je bilo na hodniku, pa lepo je bilo za videti. Je bil ves material razstavljen. Tako je bilo med vojno in še potem, si ni nihče upal prestaviti. Noben profesor, niti Bratanič. Pa je prišel profesor Baš in smo vse prestavili. Ljudje so se velikokrat spraševali, zakaj je tako, so rajši imeli, kakor je bilo pred. Potem je bila še zbirka na Gradu, menda jo je Skrabar uredil, pa tudi v tretjem mitreju je bila mala vitrina. Ta je pa razpadla, ker je bilo preveč vlage, material so pa v muzej odnesli.

Arheo: 44 let ste že čuvaj mitrejev. Ste z vzdrževanjem imeli kakšne težave?

Gojkovič: Kontroliral me je le eden enkrat in sicer Abramič, ko je prišel iz vojske. Prišel je pogledat in potem napisal na tako tablico: "Kakor sem pustil, tako sem našel." Tak so zapisali. Takrat zginilo nič ni. Edino en študent, ki jih je Saria prignal leta 1942, so iz vitrine vzeli eno kamnito nogo.

Arheo: Pa je bilo v obnavljanje mitreja kaj vlagano?

Gojkovič: Ja, nič, bi rekel. Ni bilo potrebe. Jaz sem skrbel, da je bilo pokrito. Velikokrat pa so bili tu profesor Göhlert, ki je bil takrat med vojno direktor in so skrbeli, da je bilo vse v redi.

Arheo: Kako pa je bilo z obiskom teh spomenikov?

Gojkovič: Ja, domačini so si vsi ogledali, tudi tujci so prišli, pa sedaj učenci, pa tak. Letos je prišlo že kakih sto ljudi.

Arheo: V muzeju ste bili 25 let preparator.

Gojkovič: Jaz sem hvaležen, tudi tam sem si kruh služil.

Arheo: Tudi vam so lahko hvaležni. Nekaj ste naredili.

Gojkovič: Saj bi še sedaj kaj naredil tam, pa je tak, vidim bolj slabo.

Arheo: Za svoje življenjsko delo ste leta 1973 dobili tudi Valvazorjevo nagrado.

Gojkovič: Ja, to sem pa tudi dobil. Včasih sem si ponoči mislil, kako bi naredil, da ne bodo rekli: "Janez, jutri te več ne rabimo", ali kaj takega...